

te nemen. Dat laatste meest voor permanent verblijf, vandaar het verschijnsel der inkoop – de proveniers – dus niet om redenen voor ziekte en nog minder voor genezing. Evenwel treedt er in de 15de en 16de eeuw verandering op o.a. door de toename van de bevolking in de steden. De welgestelde reiziger gaat het logement bezoeken, de arme zwerver komt in het nachtasyl: de bayerd. Proveniers en valide armen gaat men in aparte stichtingen onderbrengen en voor het gasthuis blijft dan de categorie der zieke armen over. Hierbij moet men wel rekening houden met de instellingen die al van ouds apart bestonden voor besmettelijke zieken en geestelijk gestoorden, de leprozen- pest- en dolhuizen ¹⁴).

In Rotterdam kende men al deze categorieën. Voor ons is nu van belang te constateren dat de van oorsprong particuliere instellingen zoals het Grote Gasthuis, en het H. Geest- en St. Elisabeths gasthuis, na verloop van tijd door corporaties bestuurd werden waar de stedelijke regering hoe langer hoe meer invloed op kreeg, zodat in 1555 alle regenten van deze besturen reeds door de stedelijke magistraat benoemd werden ¹⁵).

Naast deze gereguleerde armenzorg bestond er als bijzonder verschijnsel van liefdadigheid de activiteit der kloosters. Zij bleven naar vermogen werkzaam vooral in de uitdeling van maaltijden en ook wel in het verstrekken van onderdak. Hoe groot het aandeel van ieder der 7 Rotterdamse kloosters in de armenzorg geweest is kan men nauwelijks meer nagaan. Het is duidelijk dat de hervorming er een einde aan maakte en dat daarmee de andere instellingen een verbreed terrein kregen.

Maar de hervorming bracht nog meer veranderingen: de corporatie van de H. Geest werd diaconie der gereformeerde kerk. Een niet zo gelukkige omstandigheid voor Rotterdam, want wij vrezen dat de stadsarmen er niet zo best zijn afgekomen. Immers na bijna 1½ eeuw van klachten tussen diaconie en gemeentebestuur werd het plan gerealiseerd (1698), waardoor al de stadsarmen apart verzorgd werden door de wijkmeesters ¹⁶).

Zo hebben we in Rotterdam aan het eind van de 16de eeuw het Grote Gasthuis, nu inderdaad voornamelijk voor arme zieken, het Heiligegeesthuis voor de herberging van 12 gereformeerde mannen (later stedelijke oude mannenhuis) en het voormalige St. Elisabeths gasthuis voor 15 dito vrouwen. Zowel het oude man-